

ÍNDEX

- 1. INTRODUCCIÓ GEOGRÀFICA**
- 2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ**
- 3. ANTECEDENTS DE LA INTERVENCIÓ**
- 4. MÈTODE DE TREBALL**
- 5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS**
- 6. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**
- 7. INTERPRETACIÓ DE LES TROBALLES**
- 8. INVENTARI del MATERIAL**
- 9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**
  - 9.1. PLANIMETRIA**
  - 9.2. FOTOGRAFIA**
- 10. BIBLIOGRAFIA**

1. INTRODUCCIÓ GEOGRÀFICA

El solar que és objecte d'aquesta memòria es troba situat al barri del Raval de la ciutat de Barcelona i més concretament a la cantonada dels carrers Sant Pau i Carretes.

El terme municipal de Barcelona s'estén a la costa Mediterrània, en una plana d'uns 5 Km d'amplada que té una extensió total de 97,62 Km². El Pla de Barcelona limita pel Sud-est amb el mar, pel Nord-oest amb la serra de Collserola (que culmina a 512 m, al cim del Tibidabo) i al Nord-est i al sud-oest amb els deltes dels rius Llobregat i Besòs.

Els orígens de la ciutat se situen al Mont Tàber, molt a prop del mar i dominat al Sud pel promontori de Montjuïc, que facilita la defensa del seu litoral. Ben aviat, però, els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic, podem diferenciar tres zones dins de la ciutat. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, que restà emmurallat fins la desaparició de les muralles, a mitjans del segle XIX. Aquest espai inclou d'una banda, un nucli central conegut com a barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana. Al seu voltant hi trobem tot un seguit de petites viles que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir la Rambla i el Raval, començaren a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV i que és on es troba el solar en qüestió.

En segon lloc tenim tot un seguit de pobles que neixen entorn de la ciutat i que n'acabaran formant part a finals del segle XIX. Per últim hi trobem l'Eixample, una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat de segle XIX, seguint el Pla d'Ildefons Cerdà, quan ja s'havien enderrocat les muralles que impedièn el creixement urbanístic de Barcelona. L'Eixample representà la unió entre la Barcelona vella i els municipis del Pla.

2. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Durant els treballs de control arqueològic realitzats en uns sondejos per a la instal·lació de la recollida pneumàtica executats per l'empresa Comsa, al carrer Carretes, cantonada amb el carrer Sant Pau, duts a terme per l'arqueòleg Antoni Martín i Oliveras durant el mes d'octubre del 2000, es van detectar uns estrats fèrtils des del punt de vista arqueològic.

L'excavació del sondeig es va iniciar amb una màquina excavadora, amb la qual es van retirar tots aquells estrats, que eren fruit de diverses obres (parets, rases i conduccions) d'una antiga fàbrica tèxtil del segle XIX.

També es va poder detectar en el tall del sondeig més proper al carrer Sant Pau, un enterrament molt malmès per les diferents actuacions al subsòl, el qual no es va poder excavar, ja que resultava una tasca massa perillosa per la poca solidesa dels talls del sondeig. Ara bé, cal destacar una altra zona, on s'observava clarament una seqüència estratigràfica datable d'època romana, i que va ser fruit d'una excavació arqueològica.

En aquest moment els treballs arqueològics es van adjudicar a l'empresa d'arqueologia ATICS, S.L. i la direcció de la intervenció la va dur a terme Marta Fàbregas i Espadaler, entre els dies 6 i 24 de novembre del 2000. Els treballs a realitzar consistien en l'excavació de la zona on s'observava la seqüència estratigràfica d'època romana.

3. ANTECEDENTS DE LA INTERVENCIÓ

La zona on s'ha localitzat el jaciment en què s'ha intervingut va formar part de l'Ager de Barcino, ciutat romana fundada en època d'August.

Des de la fundació de la ciutat de *Barcino*, es va produir la colonització de tot el seu *Ager* (territori que l'envoltava i que estava sota el seu control municipal) on s'assentaren diverses vil·les d'explotació agrícola. Algunes d'aquestes vil·les han estat localitzades i excavades com és el cas de Nostra Senyora del Port situada entre la Gran Via i el carrer de Nostra Senyora del Port (GRANADOS 1991,160), la vil·la de Can Cortada al barri d'Horta (GRANADOS 1991,160), la Vil·la del cementiri a la vora del fossar de la Pedrera (Cementiri del SO, Montjuïc) (GRANADOS 1991,160), la vil·la apareguda a l'avinguda Francesc Cambó (GRANADOS 1991, 158-159), la de Can Batllori entre el carrer Numància i Nao Santa Maria, la situada sota el monestir de Pedralbes (GRANADOS 1991, 160) i la de Sant Pau del Camp (GRANADOS 1991, 159; AA.VV. 1993, 101-112).

La primera notícia existent de restes arqueològiques a la zona de Sant Pau del Camp és de l'any 1931, quan a causa d'uns moviments de terres es localitzaren fragments de Terra Sigil·lada Africana A i també Hispànica i una sivella de bronze d'època visigòtica (GRANADOS 1991, 159).

Ja l'any 1969 es té coneixement, segons les fitxes d'Inventari del Museu d'Història de la Ciutat, de l'aparició d'una tomba dintre del recinte del monestir de Sant Pau del Camp, a tocar del carrer Sant Pau. En aquesta fitxa apareixen tres fotografies on es veuen clarament les restes òssies d'un individu dintre d'un contenidor de *tegulae* a doble vessant.

No és fins l'any 1988-1989 que es realitzà la primera intervenció seriosa, excavant-se en extensió els solars del darrera de l'església de Sant Pau del Camp, per tal d'ubicar-hi un pàrquing subterrani. Com a resultats de la intervenció, es documentaren les restes de les dependències d'una vil·la amb una àrea destinada a magatzem. L'excavació va permetre situar el moment més important de la vil·la entre els segles I-III dC. En contacte amb la vil·la es localitzà part d'una necròpolis amb tombes de *tegulae* (GRANADOS 1991, 159; AAVV 1993, 108), de les quals se'n va excavar un total de 20 tombes.

La segona intervenció arqueològica s'efectuà durant la construcció de la nova caserna de la Guàrdia Civil durant l'any 1991, promoguda pel Servei d'Arqueologia Urbana. A la zona més propera al carrer de Sant Pau es localitzà la continuació de la necròpolis documentada l'any 1989, amb 32 nous

enterraments, de les mateixes característiques que els documentats en la primera intervenció, i que es datà durant els segles IV-VI dC. Així mateix, com a fruit de la intervenció es documentaren dos assentaments prehistòrics un de l'Edat del Bronze (II mil·lenni - inici del I mil·lenni aC) i un segon més antic corresponent al Neolític Antic i Mitjà (Finals del V mil·lenni - IV mil·lenni aC) (AAVV 1993, 4).

La tercera intervenció, durant l'any 1997, es centrà a l'interior de l'actual monestir de Sant Pau del Camp. La intervenció estava motivada pel futur projecte d'arranjament de l'edifici i va ser promoguda per la Secció de Restauració del Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, sota direcció de l'arqueòloga Anna Monleón i Esteril. Com a resultats d'aquesta actuació, es localitzaren 3 nous enterraments romans en la cala 1, situada a l'exterior de l'absis, així com restes d'un paviment en *opus signinum* (en la cala 2 al nord del claustre) que va ser identificat com a resta de l'edificació eclesiàstica existent amb anterioritat a l'actual.

La quarta intervenció fou realitzada al juny de 1998, en la que s'efectuaren un total de 14 sondejos al llarg de tot el solar afectat per la present actuació i en la qual es delimitaren les zones on presumiblement eren més propenses a què apareguessin nivells d'interès arqueològics, tant d'època romana com prehistòrics. Aquesta prospecció fou realitzada per l'arqueòleg Pere Lluís Artigues i Conesa i promoguda pel Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona (ARTIGUES 1998).

La cinquena intervenció arqueològica, causada per la construcció de 100 nous habitatges, en un solar de 3.220 metres quadrats i duta a terme entre el 23 de novembre de 1998 i el 24 de març de 1999, donà com a resultat dos períodes ben diferenciats. El primer correspondria a les restes d'un assentament alt-imperial, del qual únicament se n'han conservat fragments de fonament molt escadussers així com algunes sitges i pous. El segon moment estaria representat per les 26 tombes que formen part d'una necròpolis, tombes que cal sumar a les localitzades en campanyes anteriors. Aquesta excavació arqueològica fou realitzada per l'arqueòleg Pere Lluís Artigues i Conesa i promoguda pel Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona (ARTIGUES 2001).

I finalment la darrera intervenció arqueològica va consistir en el seguiment d'unes rases situades a tocar de l'edifici construït, fruit de la cinquena excavació arqueològica esmentada més amunt. Es realitzà entre el 5 d'octubre i el 3 de novembre del 2000 per l'arqueòleg Antoni Martín i es van documentar diverses estructures d'una fàbrica tèxtil del segle XIX i dos

enterraments d'època romana, dels quals només se'n va excavar un. L'altre és objecte de la present memòria (MARTÍN 2000).

No podem oblidar el monestir benedictí de Sant Pau del Camp. L'actual monestir fou fundat de nou l'any 1117 per Geribert Guitart i la seva muller Rol.lendis. Aquest monestir, però, estava en aquest lloc des del segle X, tal i com deixa entendre la làpida funerària de Guifré Borrell (911) (BARRAL 1992, 315). La ubicació de dos capitells visigòtics reaprofitats en la porta principal podrien donar a entendre un origen més antic, però tal i com apunta Barral (1992, 315) aquests podrien haver vingut d'altres llocs, encara que darrerament la idea d'una església més antiga en aquest indret no sembla del tot agosarada.

La proximitat del solar al monestir de Sant Pau del Camp i el fet d'haver-se localitzat vestigis anteriors a la seva fundació, d'època romana i prehistòrica, feien que el solar afectat fos de gran interès, ja que la seva excavació arqueològica podria proporcionar estructures annexes al monestir, així com restes d'època romana, com podria ser la continuïtat de la necròpolis tardorromana excavada en els anys 1989 i 1991, i estructures de la vil·la alt-imperial. No podem oblidar els nivells prehistòrics, de l'època del Bronze Final i Neolític, que es podien estendre cap a aquest sector.

4. MÈTODE DE TREBALL

Tot i que l'actuació arqueològica realitzada consistís en el seguiment arqueològic de la realització de diferents rases, la metodologia emprada és la mateixa com si es tractés d'una excavació arqueològica en extensió, ja que la tasca de l'arqueòleg continua sent la de recollir la major quantitat de dades possibles sobre les troballes i així poder-ne donar una informació històrica detallada.

Per tal d'aconseguir aquest últim objectiu, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta excavació s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements i estrats que s'exhumen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el

nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes i per seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i sincrònica, de les troballes realitzades. I finalment el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment, any i unitat estratigràfica). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal de que quedin individualitzades.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Tal i com s'ha explicat en l'apartat 2: *Objectius de la Intervenció* l'excavació del sondeig es va iniciar amb una màquina excavadora, amb la qual es van retirar tots aquells estrats, que eren fruit de diverses obres (parets, rases i conduccions) d'època contemporània. Així, es van poder detectar dues zones fèrtils des del punt de vista arqueològic.

Per una banda, en el tall del sondeig més proper al carrer Sant Pau, va aparèixer un enterrament molt malmès per les diferents actuacions al subsòl, el qual no es va poder excavar, ja que resultava una tasca massa perillosa per la poca solidesa dels talls del sondeig. Per l'altra, cal destacar una altra zona, on s'observava clarament una seqüència estratigràfica datable d'època romana, i que va ser fruit d'una excavació arqueològica. Aquests estrats es situaven aproximadament al centre del sondeig i tenien unes dimensions aproximades de 200 cm. x 150 cm. i una profunditat de 180 cm.

A partir d'aquest punt, es va iniciar l'excavació arqueològica de manera manual. Es van documentar dos murs (u. e.: 8 i 9) que formarien part d'una antiga fàbrica, i que es trobaven sobre la seqüència estratigràfica fruit d'aquesta memòria. El mur u.e.:8 que estava situat en direcció nord-sud retallava part del primer estrat (u. e.:1) d'època romana, el qual va ser excavat manualment. Mentre que el segon (u. e.: 9) no afectava els estrats arqueològics i es trobava fent angle amb el primer.

A continuació es va iniciar l'excavació manual en detectar-se un nivell de terra argilosa (u.e. 1), amb algun carbonet i una dèbil presència de material ceràmic d'època romana, el qual tenia uns 70 cm. de profunditat. Aquest estrat cobria una capa d'*opus signinum* (u.e. 2), d'uns 12 cm. de gruix, de factura molt irregular. Després d'excavar-lo es va detectar un altre nivell de terra (u. e. 3), encara més argilosa que l'anterior, que contenia algun nòdul de morter de calç i també ceràmica d'època romana. Amb l'excavació d'aquest estrat (d'uns 20 cm. de profunditat) es va poder observar l'existència d'una tomba, a dues vessants, feta amb *tegulae* i *imbrex*, i de secció triangular.

A continuació es va procedir a l'excavació de la tomba (u. e. 4), la qual, per la seva tipologia, es pot incloure en l'època romana. Després de treure els *imbrex* i les *tegulae* es va excavar el nivell de terra que omplia la tomba i que cobria l'individu. El resultat fou la documentació d'un individu, probablement adolescent (tot i que a hores d'ara ens manca l'estudi antropològic), que es trobava en posició de decúbit supí i amb les mans situades sobre la pelvis. A més a més, cal destacar l'existència d'un petit aixovar, format per una braçolet de bronze que l'individu duia a l'avantbraç esquerre.

I finalment, cobert per la tomba, es va excavar un retall (u. e. 7) al terreny natural, de forma ovalada, que estava reomplert per un sediment de terra marronosa (u. e. 6), el qual també contenia material ceràmic d'època romana. El retall mesurava, aproximadament, 50 x 80 cm.

Cal fer esment també d'una troballa apareguda just en el tall del sondeig, en la zona més propera al C/Sant Pau i que estava formada per ossos fragmentats que semblaven formar part de les extremitats inferiors d'un individu. A causa de la seva situació, on durant aquells moments no es preveia l'ampliació del sondeig i que per tant no quedava afectat per l'obra, no es va excavar.

6. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

U. E. : 1

DEFINICIÓ: Sediment de terra argilosa, d'uns 70 cm. de profunditat, que conté algun carbonet. Fotografia: 1. Cota Superior: 5'8 m.s.n.m, Cota Inferior: 4'54 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Cobreix: 2

Tallat per: 8, 9, 10 i 11

CRONOLOGIA:

U. E. : 2

DEFINICIÓ: Plataforma de planta trapezoidal, feta d' *opus signinum* intercalat amb una filera de pedres petites i fragments de teula. Mesura 200 cm. x 114 x 190 x 128, i té uns 12 cm. de gruix. A la part esquerra de la plataforma s'observa l'*opus signinum* més polit i allisat que a la resta. Fotografies: 1-4. Cota Superior: 4'54 m.s.n.m, Cota Inferior: 4'44 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Hi recolza: 1

Tallat per: 10 i 11

Recolza en: 3

CRONOLOGIA:

U. E. : 3

DEFINICIÓ: Sediment molt argilós, de color vermellós, amb alguns nòduls de calç i fragments *d'opus signinum*. Fotografia: 1, 2, 4 i 5. Cota Superior: 4'44 m.s.n.m, Cota Inferior: 4'44 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Cobert per: 2

Tallat per: 10 i 11

Cobreix: 4 i terreny natural

CRONOLOGIA:

U. E. : 4

DEFINICIÓ: Tomba a doble vessant feta de *tegulae* i coronada per imbrex. Els dos extrems estan tapats amb dues *tegulae*. El lateral oest està falcat a terra per pedres petites i irregulars. Fotografia: 1, 2, 4, 5, 6, 7 i 9. Cota Superior: 4'30 m.s.n.m, Cota Inferior: 3'72 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Omplert per: 5 i 12 (Individu 1)

Hi recolza: 3

Recolza en: 6 i terreny natural

CRONOLOGIA:

U. E. : 5

DEFINICIÓ: Nivell de terra bastant argilosa amb una important quantitat de cargols. Fotografia: 7 i 8. Cota Superior: 4'26 m.s.n.m, Cota Inferior: 3'80 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Omple: 4

Cobreix: 6, 12 (Individu 1) i terreny natural

CRONOLOGIA:

U. E. : 6

DEFINICIÓ: Nivell de terra bastant argilosa amb pedres i teules. Cota Superior: 3'8 m.s.n.m, Cota Inferior: 3'6 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Cobert per: 4, 5 i 12 (Individu 1)

Omple: 7

Cobreix: terreny natural

CRONOLOGIA:

U. E. : 7

DEFINICIÓ: Retall de forma ovalada que mesura 50 x 80 cm. I que retalla el terreny natural.

POSICIÓ FÍSICA:

Omplert per: 6

CRONOLOGIA:

U. E. : 8

DEFINICIÓ: Mur de pedres irregulars, de 60 cm. d'amplada i una profunditat de 1'2 metres. Fotografia: 1-4. Cota Superior: 6'2 m.s.n.m, Cota Inferior: 5'00 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Talla: 1

CRONOLOGIA: segle XIX

U. E. : 9

DEFINICIÓ: Mur de pedres irregulars, de 60 cm. d'amplada i una profunditat de 1'2 metres i una direcció de sudoest-nordest. Fotografia: 3.

POSICIÓ FÍSICA:

Talla: 1

CRONOLOGIA: segle XIX

U. E. : 10

DEFINICIÓ: Rasa de fonamentació de l'edifici actual, que va en direcció nordoest-sudest. Fotografia: 1-5.

POSICIÓ FÍSICA:

Talla: 1

CRONOLOGIA: segle XX

U. E. : 11

DEFINICIÓ: Rasa de fonamentació de l'edifici actual, que va en direcció sudoest-nordest. Fotografia: 1-5.

POSICIÓ FÍSICA:

Talla: 1

CRONOLOGIA: segle XX

U. E. : 12 (Individu 1)

DEFINICIÓ: Es tracta d'un individu adult en posició decúbit supí i orientat en direcció nordoest. Es troba en un bon estat de conservació i cal destacar l'existència d'aixovar, format per un braçalet que duia a l'avantbraç esquerre. Fotografia: 7 i 8. Cota Superior: 3'92 m.s.n.m, Cota Inferior: 3'82 m.s.n.m.

POSICIÓ FÍSICA:

Cobert per: 5

CRONOLOGIA:

7. INTERPRETACIÓ DE LES TROBALLES

L'excavació arqueològica ens ha permès posar al descobert una petita part de la necròpolis romana, ben coneguda en aquest sector de la ciutat de Barcelona. Com s'ha anat exposant durant aquesta memòria tècnica, únicament es va excavar una estructura funerària. Ara bé es van trobar indicis de l'existència de dos enterraments més: un d'ells consistia en l'empremta d'una *tegula*, que formaria part d'una tomba, la qual ja hauria estat excavada en l'anterior intervenció arqueològica i que nosaltres hem identificat, possiblement, com la Unitat Funerària 9 (ARTIGUES, 2001) i l'altre, seria l'aparició d'algunes restes òssies, trobades en un dels talls del sondeig.

Ara bé, el gruix de la intervenció arqueològica va consistir en l'excavació d'una estructura funerària, formada per una llosa d'*opus signinum*, que actuava com a recobriment d'una tomba de *tegula* feta a doble vessant. Aquest sistema d'inhumació ja es va detectar diverses vegades en l'excavació de la mateixa necròpolis duta a terme per Pere Lluís Artigues (ARTIGUES 2001). Aquest mateix autor ens recorda paral·lels d'aquesta tipologia en diversos jaciments: monestir de Sant Cugat del Vallès, Ciutadella de Roses, basílica de Santa Maria de Mataró, Plaça del Rei de Barcelona, oferint-nos tots ells, una cronologia a l'entorn del segle VI d.C.

Pel que fa a l'estructura funerària que ens ocupa i tenint en compte que a hores d'ara no s'ha realitzat l'estudi antropològic complet, basant-nos amb

els materials arqueològics que s'hi associen (ceràmica paleocristiana i ceràmica africana i ??????) nosaltres situem cronològicament aquesta estructura .....

Així doncs, si contextualitzem la troballa objecte d'aquesta memòria, cal que fem referència a una necròpolis rural del Pla de Barcelona, que possiblement naixeria al voltant d'un lloc de culte, situat, aproximadament sota l'actual monestir de Sant Pau del Camp. Al mateix temps, també respondria als típics cànons d'ordenació urbana de l'època, és a dir, que es trobaria al voltant d'un eix, que presumiblement hauria estat l'antiga via entre Barcino i Montjuïc i que seria l'actual C/ Sant Pau.

10. BIBLIOGRAFIA.

AAVV. 1993: "Intervencions a Barcino (1982-1989)" a *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya. Època romana, Antiguitat tardana. Campanyes 1982-1989*. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.

ARTIGUES I CONESA, Pere Lluís., 1998: *Memòria de la intervenció arqueològica al solar comprés entre els carrers de Sant Pau, Reina Amàlia, Hort de la Bomba i de les carretes al Raval (Barcelona, Barcelonès)*. Arxiu del

Servei d'Arqueologia Urbana de la ciutat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Informe inèdit.

ARTIGUES I CONESA, Pere Lluís., 2001: *Memòria dels resultats obtinguts en l'excavació arqueològica al jaciment de Sant Pau, cantonada amb Reina Amàlia i C/ Carretes (Barcelona, Barcelonès)*. Arxiu del Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Informe inèdit.

BARRAL I ALTET, Xavier., 1992: "Arquitectura, Art i Cultura" a *Història de Barcelona. La formació de la Barcelona medieval*. Vol 2. Dirigida per Jaume Sobrequés i Callicó. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

GRANADOS i TRAVESSET, Oriol. 1977. "Necròpolis de una villa romana descubierta en la Travessera de les Corts, Barcelona" a *XV Congreso Nacional de Arqueología*. Zaragoza.

GRANADOS, Oriol. 1982. "El pla de Barcelona i la seva Història" a *Actes del 1 Congrés d'Història del Pla de Barcelona*. Institut Municipal d'Història. Barcelona.

GRANADOS , Oriol., 1991: "Estructura urbana de la ciutat romana" a *Història de Barcelona*. Vol 1. Dirigida per Jaume Sobrequés i Callicó. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

MARTÍN I OLIVERAS, Antoni, 2000: *Informe preliminar de seguiment i prospecció arqueològica a l'entorn del jaciment de Sant Pau del Camp (Barcelona-El Barcelonès)*. Informe inèdit.

Opus Signinum   Opus Signinum   Pedres

2   4   8   1   3   5   12
 Opus Signinum

Secció 1

Planta 1

Planta 2

Planta 3

Codi: 105/00Codi: 105/00Codi: 105/00Codi: 105/00

9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.1. PLANIMETRIA

9. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.2. FOTOGRAFIA

Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric